

ר' בנימין

(שנה לפטירתו)
פאת ירוחם מולקש

א

מיד עם בואו הביא עמו נעימת חדר
שה, והנעימה עוררה תשומת-לב ותשר
מתדעת עד שהכול היטו לה אונן.
כי היה בה מעין הבשורה של הזון
ומעש, יעוד והגשמה. יסודות אלה היו
לו מאז למלאכיו הטובים של ר' בנימין
מין ועשוהו דמות מופלאה במינה
בספרות ובהיים, שאת שניהם העשיר
בערכירוח ובנכסיהומל מטופחיתר'
בות.

יצרתיצירה שר' בנימין נתברך בו
מטבעיברייתו דהפן תמיד, כמעט עד
נטות יומן, ליצירה ולעשייה בשתי
הרשויות כאחת — בספרות ובהיים.
שכן לא רק סופראמן היה ר' בנימין
אלא גם בונהאומן, אחד ממניחייהי'
סודות ליישובים וכפרים, והראשון
שקיבל את העיר העברית הראשונה
בדברי שיר וזמר עוד לפני היולדה.
מכאן ואילך נתן את כל שאריכוחו
ורוחו לעם ולארץ.

העם והאת כרוכים יחדו לעולמו של
ר' בנימין; רבים וכן גדולים דיברו
רמות על ציונות, החיישבות, עבודה
והרחבתהגבולין והוא הגשים כל אלה
בגופו והוציאן מכוה הדיבור והחעמו'
לה לפעולה ממשית.

מהיותו הרצלאי אדוק קידש בכואו
מלחמתדעות על אחד העם בשל רוח'
גיותו המופשטת נטולתהמציאות;
„נפשנו קצה בלא' ואנו כמהים לזה
הדרך, וזה הדרך אינו העסק במופ'
שטות ולא בהטפה לעשיית ספרים
הרבה. „כי לא הם בונים ערים בצור'
רות ומחזקים מגדלים“ זלא זו המור'
ליכה ציונה ושביליה שבילי העבודה,
העבודה המסכנת, הקרב התמיד עם

הטבע, עם סבךהיער, עומקהרים,
גיאותגלים, עם אל אלוהים אדירים.“
בוויכוחו הנוקב של ר' בנימין הצעיר
עם אחד העם כבר נתגבשה חסיסתו
הריאלית את בעיית קיומו של ישראל
באיי ותכיפות פתרונה. שכן ציונותו
של ר' בנימין לא היתה חלום רחוק,
הזויה תיאולוגית, „ירושלים מופשטת
הססה באוויר וברוח“ אלא הזון שבמ'
ציאות, ומציאות חדשה היתה זאת
והיא גזרה שנויערכין יסודי, שידור'
מערכות של יחיד ושל צבור, ור' בנימין
ימין קיבל על עצמו גורדינה מאהבה
ומרצון.

אך החל צועד בטוחות בשבילי הספר'
רות וכל שעריה נפתחו לפניו לרווחה
אחז באת החורשים וגם מעטהסופרים
לא הגיח ידו וילך לאורות אשכנז.
האורות היתה לו עתה למיתוס חדש
— מיתוס של קרקע וארץמולדת.
שנים רבות לפני לדה „החלוץ“ וה„הכ'
שדה“ טרם תהיה או בישראל עמד ר'
בנימין „יהודי יחידי“ בשדות גרמניה
„ולמדתי שם למעשה הלכות חריש
וקציר בתור הכשרה לעליה“ (ההד,
שנה ה', חוב' ט', תרצ"ג).

זוא עבד את האדמה, כדרכו, באי
מונה ובאיטוף כל הושיו ושריריו בה,
ולעתערב לאחר יום עמל מפרך שר
את שירת הזבל בישראל, כי „במקום
שיש פזור הזבל שם אין פזור הנפש“,
עבודה זו היתה לו למעין „פואזיה“,
כי כשירה כך גם העבודה מתרוממת
ונכנסת לתוך „אותו העולם, שממנו
הדתות יונקות — — — וטבע הדתות
שהן מתפשטות במהירות, גם לדת'
העבודה קרה כדבר הזה“, ר' ב. הוא
שטבע את המטבע של „דת העבודה“
שנתייחס אחר כך לאד. גורדון. הוא
ראה אז את עצמו שותף למעשייברא'
שית של האיכר, „מלך השדה“.

ארוכה, סוערת וברוכתיצירת והי'
שנים היתה הדרך מזבורוב שבגאל-
ציה עד לכנרת וירושלים על כל תחי'
נותיה המרובות, שכל אחת מהן היא
פרשה גדולה בספרתיצירתו רבתימער'
כות. ומערכותיו של ר' בנימין אמנם
רבו גם רבו, עתים עמד אחד במער'
כה, אחד נגד רבים, ועתים שימש
פה לרבים, ועמידתו עמידה איתנה
ותוכחתו בסבר ונחת, כי בסוב הער'
לם גדון, הקיף באמיתו ידה את חי'
ציו, היצי בינה שנונים, ברגש רב
„בדבור וברור לגופו של ענין“, שכן
האמת כמות שהיא היתה מבטחו בכל
שלבי חייו. לפיכך הרחיב עוז להילחם
בשם המוסר אפילו בנביאים למרות
היותו מושרש בכל מורשי לבו ביהדות
מורשה. יש שדיבר בענווה ונחה, וע'
תים בסערה ורתת, אך תמיד בלחט
ובהתלהבות, הכול לפי צורך השעה
ודחיפות הענין.

בראשית ימיה של הציונות המדי'
ניה, שעה שקברניטיה מימין ומשמאל,
פרט לאחד העם, לא העלו כלל על
הדעת את העם השכן היושב בארץ
(המשך בעמ' 6)

ר' בנימין

(סוף מעמ' 5)

והשביחו אותה פרועה ופראת, נתערר ר' בנימין והשמיע את רעיון ה"פאנשמיות". בשנת תרס"ז בשבתו ר' בנימין בחוץ לארץ צלחה עליו הרוח ונשא את "משא ערב", הרצוף כולו חזון מוסרי נלהב על הפגישה הגורלית שההיסטוריה זימנתה בין אברהם ואיברהים. משא זה רבים ראוהו כחזון דמיוני, אבל מחברו ראהו הלכה בהלכות עבר וערב — "חזון מדיני גדול". כמזווה על פתחו של ישראל קבע ר' ב. את הדיברה: "לא באיבה ולא בעברה ולא במשטמה תבנה את משכן דורותיך. כי אם באהבה וחסד, בצדק ובאמונה". הוא צפה למרחוק ונמנה עם בני-עליה מועטים, המאמינים כי ניצוצין ניתנים מנשמה לנשמה ומלב אל לב. כי "הלב מרגיש באוהביו וב" שונאיו ודרך כל מסכת הוא חודר". הוא ראה את הסכסוך היהודי-ערבי, שהחל עוד בימי-העלייה השנייה, כסכסוך משפחתי פנימי, כתוצאה של אי-הכנה ומדיניות מוסעית. עד סוף ימיו האמין לחומו כי סכסוך זה ניתן לסלף קו בדרכי אמת או להיפך, בדרכים נלוזו ללבנותו לאיבת עולם... שכן גורמי-בית וחץ הביאונו להשב כל מיני חישובים מאסריאליסטיים ולהורג ניה אוצרות שבנפש, שרב הלקם בחיי עם ואדם. הוא הלך לשיטתו: אין הגנה ברובה" ומבטח בקליעים, לב טהור וימים טהורות הן העיקר. הואיל ובעיית ערב לא היתה לגביו דבר שבמ"צב-רוח או הלך-נפש, אלא "התפתחות של קו ישר", לפיכך היה ר' בנימין במייסדי "קדמה-מזרח" ו"ברית שלום", אולם גם כאן הלך לו בנתיבו, נתיב-היחיד שלו: משראה כי ב"ברית שלום" משתלט כיוון בלתי-נכון, "ציו"נות קטנה, מצומצמת", נכונות לוותר על עליית המוני יהודים, נלהם בה תחילה מבפנים ולבסוף פרש הימנה, כי הוא נתן את כל לבו ונפשו ל"ציונות גדולה, הרצאלית, השואפת לפתרון שאלת-היהודים במובן קבוצי גלוי יות". ובאוני בני-ערב השמיע עוד בשנת תרע"ב לאמור: "אולם אתה דע לך, איבראהים, את מקומי זה לא אעזוב, אנו שנינו נפוש מעתה, ברצון ננו או בעל-כרחנו, יום יום, ופוטב לשנינו שפגישה זו תהא ברצון גמור, אם גם, כאמור, הילתם לא יפחיד את שנינו, נשמור את אוננו בעבור אהר"ים". כל מעייניו נתונים היו להרבות שלום בישראל ובעמים, כמוהו כצ.פ. היות ראו את ערכה של ירושלים כמקום תורה לרעיון השלום; "יהודה היא ירושלים בתבל בקדושה" תה לשלוש אמונות-הייחוד, "יתאחדו נא באי-כוחן של שלוש האמונות לעבודה משותפת בהיכל-השלום!" שקום יקום בתוככי הבריה.

ג

עם כל היותו מעורה ומושרש בתור זה מורשה היה ר' בנימין יחד עם זאת אורה העולם הגדול, אפרתי בממלכת הרוח של המערב. חרבותו הכללית היתה לו ירשה מווימאר של גישה נערצו. עוד בנעוריו בית אביו התלהב יהושע הנער למראה האור והעור שר שבהיכלי יפת, אבל עולם לא האפיל האור שבקע מן המערב על זוהר המוסר שב"חובת הלבבות"; "אי רופה" לא העבירתי על דעתו, הוא הביאה עמו כהלק ממהותו בתרגומו ממיטב יצירתה ללשונו ובציורי הדיוקנאות של ה"פרצופין" שלו.

ר' בנימין צר צורה ל"פרצופים" רבים מישראל ושלא מישראל ועיצב את דמותם הרוחנית. רבים מהם נש"אם יוצרם בלבו שנים על שנים, טיפ"הם באהבה וכבן-לווייה נתלווה להם והתחקה על שרשי-הגותם ויהודי-הג"גם. שונים ה"פרצופים" ושונה אק"לימם הרוחני-תרבותי, ואף-על-פי-כן רוח אחת, רוח אהבתו ואמיתו של יוצרם, שורה על כולם. שכן צייר גדול היה ר' בנימין בתיאור הדמויות. כולן על דעותיהן והשקפת-עולמן מוארות ומתוארות בשיה ערב וענוג, שכל קו וכל תג בו מטעימים אותך את טעם החדווה שביצורה. ציירם הגדול של ה"פרצופים" כרה אוננו ללחש-שפתם ולרה-שילבם וכיוון את דעתו לגילוי הלון שבאישיות, לאופייני, לתכונת הנפש, לעצמות-האדם על כל מערכי הלב — ליסוד היסודות.

מערב ומזרח חברו אצלו יחדיו, במ"ערב מצא תרבות והשכלה, ובמזרח — דת, מוסר ומסתורין, את שניהם חיבב וחיבק בחונו הספרותי והמדיני. הוא היה אצלנו הראשון שקרע חלון להר"דו, אולם גם כאן לא ביקש ר' בנימין לגלות עולמות חדשים, אלא מתוך שנהנה למקרא יצירותיהם של גנדי וטאגור שיתף בהנאתו זו גם את ריעו הקורא והכניסו בסדר עולם הרוחני.

הוא היטה אוננו לזמרת גלי הגאנגס וללחש המסתורין מארץ הודו. באהבה גדולה, כמעט כקנאה, ייחד את דיבורו על מאבקו ותורתו המוסרית של ה"מהאסמה", שביקש כל ימיו להשתית את מדיניות מולדתו על "חוט המשי של האהבה". הוא נשא את מדברותיו על הראי"ה קוק וגנדי, ריצמן וקרזון, מרקוס אברליוס ודאנטה, שלמה שילר ותורו, קארליל ולאסאלי, הרצל ובאהר ועוד ודיבר בהם ברגש רב ובנעימה המיוחדת לכל אחד ואחד מהם. בשיתו, אם במסה ואם ברשימה או בטאמר, חמצא תמיד איזו נקודה מפליאה, פני"שה מעניינת, מאורע מפתיע, או הע"רה מחכימה. מסותיו הן פרוזה מחוג"נת, שהרמוניה בה ונגון בה — נגון הלב והמית'לב של יוצרה.

ד

גדולה תהייה המביאה לידי יצירה. כל אימת שר' ב. תהה על עצמו, נתן דין וחשבון לעצמו, ו"כל אימת, וכל כמה שבער הלב ולהט הלב בשלהביות של איזו מחשבה, של איזו הרגשה מצא לו את בטויו — גם בסמ"נים ספרותיים, שמעמינה כי שלחבת הלבב, היקוד שבלבב הוא כאן העי"קר, — — — השאור שבעיסה". כל עיקרו היה סופר, ששימש בעטו עטוי חחן את צרכי העם וצרכי ספרותו. בחינת "משרת בהיכל-הישוב, חוטב עצים בבנין בית תלאום", הוא ראה עצמו סופר-שלית, צופה לעמו שנועד להגיד לו מה ירחש יום. שכן: "ענין הכתיבה אינו תלוי בי, אלא בשלטון נות אחרים לגמרי. לפתע פתאום יש שאיזה רעיון מבריק במוחך, מתפרץ מתוך לבך כורם מים כבירים — בלי שנמלך בך ובלי ששאל ברעתך. או יש שהענין נעשה באופן אחר לגמרי, לא בפתאומיות כי אם בהדרגה — כמים הללו המשחקים את האבן, את לבי-האבן. שם במעמקי-הלב נקווים באין רואה ומתאססים אחד לאחד רע"יונות, רגשות, תמונות, ובהצטרפם בא"חד הימים והיו לה שקפה חדשה. והשקפה זו נעשית שלטת בך, את אשר תשים היא בפוך לדבר אותו תדבר". (ההד, שנה ה' חוב' י' תר"ץ). לפיכך היה לבו של ר' ב. זירה למאבק-תמיד בין הסופר והאנדרה שבו.

קל קולמוס היה ר' בנימין ויכול היה לכתוב, כך סבורים היינו, בכל עת ובכל שעה ועל כל נושא וענין לכשירצה, אך, לאמיתו של דבר, לא כן עמדו. שכן מהיותו סופר-לוחם ומחנך נטל עליו לכתוב לעתים רבות לא את שירצה אלא את שהוא מצווה, את שהוא מוכרח אנוס על-פי גזירת המציאות והומרת השעה — כאורח וכסופר גם יחד, ושני אלה אמנם הת"רוצצו תמיד בפי קולמוסו, אבל עוד מימי "המעורר" נקבע בלבו שהסופר שבי עומד ברשות עצמו, שאין לאנ"ר"ח שבי הרשות לשעברו" (מכתבו לד. שמעוני).

עקיב היה ר' בנימין בכל הליכותיו ולא שעה למה יאמרו קרובים ורחוק קים. כשתור לאורחית האמונה ונהיה שוב ליהודי שומר מצוות החלו רבים ברלים הימנו; "קנאים מעטים, מן הותיקים ומתדרים מן המהדרים, פגעו בי ולא רצו לדור אפילו בשכונתי", אך הוא לא שם לב, כי האמת, ההכרה שבלב, הכיבה היתה עליו מכל דבר אחר; ולאורה של זו התגדר בבק"עתו, בנקודת-המוקד של צורך הש"ענה ודחיסתה.

מבורך בחוש "לחוש את הרעה טרם כואה, בעוד העם חונג את גצחונר" היו" עמד ר' ב. בשער והדריך את מנוחת השאננים בתפוצות. הוא הס"ביר והזהיר בעוד מועד את גולת יש"ראל שבאשכנז בקריאתו הנרגשת והנמרצת כי "עת לעלות" הגיעה. מא"טרים אלה עוררו תהודה רבה במחנה הציוני החרדי בגרמניה, בי כותבם דיבר אליהם בלשונה של אי" — ארץ ישראל שבחזון הדתי ושבמציאות החילונית; וקוראיהם אמנם נענו, לא בהמונים, אבל יחידים יחידים וחבר"רות חבורות נחלצו להגשים בגופם את חזון הציונות. שכן הוא אילצם, לתצם פשוט אל הקיר, להשיב, אם ציון מולדת היא להם או רק רגש רומאני"טי-דתי שלעתיד לבוא, חלום-מרחקים ושעשועי-נפש בלבד? כשם שר' ב. היה בשעתו במעוררי עליית-תימן, כך נתפס בשנות השלושים לעליית החר"דים. הוא הוכיחם על עוון עמידתם מרחוק למפעל הציוני ודרש מהם בכוח הדת את חובת העלייה.

באחרית ימיו כשהמציאות המרה טפחה על פני חזונו המוסרי הנלהב נתייסר בייסורי-נפש קשים, ובצר לו לא חשך עינו מהשית מר"לוחו. מי שהיה כל ימיו מעורב עם דעת הב"ריות ומניע את גלגלי-הציבור, זר

ומור היה עתה לבני עמו. ידידים כיריבים מימין ומשמאל הטילו בו דור פי כעטיו של "נר". אולם כל התלעי"נות לא יעיבו את טוהר כוונותיו ולא יקפחו אף במשהו את זכויותו הרבות של הסופר והאנדרה מעמיק-ההגות ומרי"חיקה-הראית. ירוחם מולקס